

Györe Balázs követi fogadott mestere, Ottlik Géza útmutatását: *a regény a hallgatás szövetéből készül, nem a beszéd fonalából*. Művei igazolják saját helyzetének megítélését, ahogy mondja, kétségbeesésében fordul az íráshoz, mint egyetlen kapaszkodóhoz. Prózája többségében tragikus élethelyzetek feldolgozására épül. A *krízisek* kezelésére tett kísérletek irodalmi élményként adnak kérdéseket megőrző terápiákat. Legújabb regényében sincs másként, a *Halálom után eltüzeln!*-ben az életese-

Kakuk Tamás 49

A JÓVÁTÉTEL REGÉNYE

Györe Balázs:

Halálom után eltüzeln!

mények dokumentumszerű leképezésével édesanyja alakját idézi meg, könnyörtelen őszinteséggel vizsgálja hozzá való viszonyát. A szerző elmondása szerint „Kerouac hangsúlyozottan van jelen, idézetekkel is, nemcsak ebben, hanem más könyveimben is. Nagyon korán megragadott a vallomásos, őszinte prózája: ő sem talált ki semmit. Nem kérdezte soha: mi történne, HA? A valóság, a folyamatosan keletkező valóság szinte vallásos tisztelete jellemezte.” Györe évtizedek óta ezzel a látásmóddal ír, ennek eredménye, hogy regényeit e sajátosság okán akár egyetlen életkronológiai szátra is felfűzhetjük.

A Halálom után eltüzeln! fölfogható az apatörténetek (*Halottak apja, Apám barátja*) harmadik darabjának, vagyis nem csak az írói életmű folyamatosságában köthető hozzájuk. A szülőkhöz való lelki-érzelmi viszony tisztázása adja a három mű egységét. Az előző regényekben leírt mondatok néhol visszaköszönnek, de a mostani szöveg kontextusában más hangsúlyokat kapnak, új felismerésekre nyitnak kaput. Súlyos indítás a Kerouac-idézetek behívása. A minden körülmények között feltétel nélkül gondoskodó anyakép, a gyermeki büntudat ábrázolása párhuzamok keresésére készíti Györét, a fiút és író, és az őt követő olvasót egyaránt. „Amikor szükségem van valamire, neki van valahol egy pontosan olyan akármije – egy aszpirin, egy jégzsák, kötszer, egy olcsó spagetti-konzerv a konyhaszekrényben” írja Kerouac, míg Györétől az anyai szív jóságára egy gyermekkori példa: „Mondogattam is anyámnak, gyakran és erőszakosan, a kisbéri bicikliműhelyt, hogy vegyen nekem egy kerékpárt. Addig-addig győzködtük szegény anyámat, míg bele nem ment a vásárlásba.”

Egymás mellett futó és összecsiszolt valóságdarabokból építkezik, de az éleket, illesztéseket érdesre hagyja. Az olvasót a kimondott igazságok hozsolásának fájdalma löki a valóság szoba-konyhájába. A mondatok több síkon, disszonáns ütemben követik egymást. Ez az alkotói módszer a *Barátaim, akik*

besúgóim is voltak -ban kristályosodott ki igazán, ahol az elbeszélő én személyes szövegei keverednek a történet hőseinek monológjaival, ami okozhat bizonytalanságokat az értelmezésben, de ezeket kioltja az ábrázolt élethelyzetek feszültségteremtő ereje. Az anyaregényben Györe ezt az alkotói

50 módszert szülei naplójának, a megtalált dokumentumoknak, a más szerzőktől és magától visszaidézett szövegekkel használja, de itt az érzelmileg felpörgetett őszinteségből fakadóan egyre jobban érvényesül a leírt mondatok gravitációs tere, amelyek vonzásából nem szabadulhatunk. „... rájöttem, hogy apám operációja után semmi nem változott meg anyám és apám között. Közöttünk! Vártam, ugyanis, a változást. Akartam. A műtét megadhatta volna. Soha semmi nem fog már nálunk megváltozni! Ugyanebben az évben írtam le: »Különösnek érzem anyám és köztem a kapcsolatot. Nem érzékelem, hogy (igazán) szeret. Megbánt, elkeserít. Tud erről? Ismer?«”

Olvásás közben felmerülhet a kétely, hogy miként rakhatjuk ki a valóság mozaikjait egységes táblaképpé, azonban a leírt emlékek, naplók, saját és vendégszövegek monomániás lendülete megteremti öntörvényű világát. Nem érezhetjük magunkat kényelmesen, mert akadnak olyan kínos pillantok, amikor a tetten ért leselkedők bőrébe kényszerülünk, és előbb-utóbb rádöbbenünk, saját hálószobánk ablaka alatt állunk. Az emberi kapcsolatok megfejthetetlen bonyolultsága hullámszik a történet földre hullott tükörcserepeiben. Ha film, talán a Bergman-trilógia fekete-fehér képeinek szürke tónusa festi a hétköznapokat. A beszédképtelenségbe fulladt emberi viszonyokat, amelyek mögött kudarcok szakadécai bújnak meg. A naplókba fojtott némaságot már semmi sem törheti át, csak az írás őszintesége. „Végérvényesen kiölködik a szeretet belőlem? Csúnyán kérdezem. Nem akarom szebben. Nem érdemli meg a szeretetnélküliség. Nem érdemel méltóbb szavakat. Semmit sem érzek. Anyám kórházban. Négy nappal ezelőtt operálták. Kivették a méhét, két petefészkét, a daganattal együtt. Most már nem tudna megszülni engem.” A regény valóságos alakjai, anya és fia *tükör által homályosan* látják egymást, az őket körbevevő világot, még nem tudják, hogy a szenvedés végső próbatételeivel megérkezhet számukra a vigasztaló kegyelem.

A bujkáló szeretet végül utat tör magának, kiszakad a lélekből, általa hangosan kimondatik a párbeszéd képtelenségéből eredő hiány fájdalmas felismerése. „Megtérnék hozzád, lakásodhoz, céduláidhoz, első szerelmedhez, receptjeidhez, Bibliáidhoz, ágyneműdhöz, tányérjaidhoz, poharaidhoz, leveleidhez, bélyegedhez, tollaidhoz, gombjaidhoz, varrótűidhez, fehérneműidhez, konyharuháidhoz, foltjaidhoz, képeidhez, befőttes üvegeidhez, szögeidhez, polcaidhoz, szerszámaidhoz, rádióidhoz, gyertyáidhoz, törülközőidhez! Megérkeztem, itt vagyok! Fogadj be, vissza negyven év után, és bocsáss meg!” A gyógyulást nem ígérő betegség súlyos árnyékában kapaszkodik össze anya és fia, de az évtizedek alatt összegyűlt családi titkok vulkányszerű

kirobbanása végletesen nehézzé teszi, hogy a szemrehányások közös sírásban oldódjanak fel. Györe egy személyben a beteg és önmaga terapeutája, eszköze a már sokszor említett könyörtelen őszinteség: „Érdekes módon soha nem volt bennem egy fikarcnyi félelem sem. Bármit lemerek írni, nincs finomkodás.” A betegségstációk, az emlékek, a múltak töredezett, 51 néhol verset idéző rövid sorokban, az érzelmek lázgörbéjeként lüktetnek. A tárgyyszerű leírások szálai az érzelmi megrázkódtatásokból eredő indulatos felkiáltásokkal és kérdésekkel alkotnak egy szövetet, melybe belesimulnak az ember életének mindennapi dokumentumai. A száraznak tűnő hivatalos levelek szövegei nem csak az adott kor hangulatát idézik meg a regényben, hanem biztos eligazodási pontokat jelentenek az időben, támpontok az adott kor értelmezéséhez. Györe ragaszkodik a szilárd tényekhez, de ennek ellenére a leírt szavak, mondatok mégis a valóság felett lebegnek. Mélységesen emberi történetek ütköznek, olvadnak eggyé, válnak ketté, vesznek új irányokat, hogy aztán írójuk a legvégső kérdésre keresett választ egy napfényes délelőtt, a hamvakat elenyésző vízszög fénytörésében találja meg. Györe a születéstől a halálig próbálja megfejteni, értelmezni mindazt, amit édesanyjával közösen megélt, megszenvedett. Kálváriajárásukat az apa ellentmondásos alakjának árnyéka kíséri, a tragikus feleség-férj viszony, ami a görög sorstragédiákat idéző fordulatokkal zárul. A *Halálom után eltüzeln!* az elszámolás, a jóvátétel regénye, az elveszettnek hitt anya megtalálása, elfogadása és elengedése, azzal a fájdalmas ottliki felismeréssel, hogy aki „meghalt, az is él, sőt, bizonyos szempontból csakis az él igazán.” (*Kalligram, Pozsony, 2015*)

Új Forrás 2016/4 – Kakuk Tamás: A jóvátétel regénye
Györe Balázs: *Halálom után eltüzeln!*